

РАДЧЕНКО Т.О.
магістрант, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»»
ВАСИЛЬЧЕНКО О.М.
д.псих.н., професор кафедри психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»»

ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ РОЛЕЙ У СОЦІАЛЬНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

Відмінності між чоловіками і жінками мають складний характер. В даний час відбувається інтенсивна зміна гендерних ролей. Стираються межі між чоловіками і жінками, як в соціальному, так і в фізичному плані. Виникнення даної проблематики в значній мірі обумовлено політичними рухами з вимогами надати жінкам рівні права з чоловіками, покінчити з субординацією, сексизмом і нерівним доступом до влади, а також як усвідомлення потреби в розвитку знання про взаємини статей в суспільстві.

Мета дослідження. Здійснити аналіз підходів до дослідження гендерних ролей.

У психології зростає інтерес до осмислення проблем самовизначення особистості в соціальному і професійному середовищі, що пов'язано зі змінами як суспільства, так і сформованих у ньому уявлень про умови життя людей. Змінюються звичні норми взаємин, вимоги до професій, якості життя, з'являються нові чинники соціального і професійного розвитку. Все це відбувається на самосвідомості і поведінці людей.

Гендер - одне з основних понять сучасної соціології, яке позначає рольові соціальні очікування представників різної статі один від одного.[1] Вивчення психології чоловіка і жінки і їх відмінностей один від одного має безпосереднє відношення не тільки до людини як такої, але також до всієї громади в цілому.

Коли мова заходить про психологічний аналіз і дослідженні гендерних характеристик особистості, характеристики біологічної активності нерідко змішують з поведінкою в соціально-психологічному сенсі.

Змішання статевих і гендерних характеристик приводить до того, що до характеристик мужності і жіночності одночасно відносять і психофізіологічні, і соціокультурні аспекти психологічних відмінностей. Тоді як в ситуаціях реальної взаємодії між собою люди рідко пов'язують біологічні особливості свого організму з гендерними характеристиками. На змішанні статевих і гендерних відмінностей часто будується критика гендерного підходу до пояснення поведінки людей [3].

У методологічному плані дослідження гендерних характеристик особистості може здійснюватися в рамках двох підходів: біологічний і соціокультурний [2].

Біологічний (статеворольовий) підхід зводить гендер до одного з його соціально-психологічних проявів - гендерним стереотипам (схемами сприйняття). Біологічний підхід цілком вписується в трактування терміна «гендер», запропоновану Р. Стіллер, адже з його допомогою позначалися

соціокультурні уявлення про особистість чоловіків і жінок, котрі пов'язували психологічні особливості зі статевою приналежністю людини. Тому прихильники цієї методології інтерпретують наявність двох протилежних гендерів (чоловічого і жіночого) як соціокультурне або суб'єктивне відображення природної даності: двох біологічних статей.

У соціально-конструктивній методології заперечується наявність причинної залежності між чоловічою і жіночою тілесною та психофізіологічною організацією і соціально-психологічними характеристиками особистості.

Система соціальних і міжособистісних відносин, що складається між людьми різної статі і сексуальних уподобань, а також з різною орієнтацією на ті чи інші моделі поведінки (гендерні ролі), не може бути зрозуміла і пояснена без урахування владного виміру цих відносин (домінування і підпорядкування, паритету і нерівності, внутрішньогруппового фаворитизму і міжгрупової дискримінації).

Відносини чоловічого і жіночого є відносинами відмінності, сконструйовано як нерівність соціальних можливостей. Владна асиметрія відносин підкреслюється різницею в гендерно-специфічних патернах спілкування, які насправді маскують дискримінацію під «об'єктивну» гендерну відмінність. Формує сила культурних очікувань проявляється в уявленнях про те, як повинні поводитися чоловіки і жінки. З поведінкових очікувань формуються «гендерні ролі» для чоловіків і жінок.

"Сексуально-гендерне поле" людини виникає ще в преднатальний період: сучасні засоби медицини дозволяють вже задовго до народження дитини визначити його стать.

Батьки по-різному можуть реагувати на народження хлопчика або дівчинки. Народження хлопчика або дівчинки може також по-різному сприйматися і в культурах. Народжуючись, люди жіночої та чоловічої статі відразу потрапляють в сформовану систему відносин, де жінкам відведено пасивну роль, а чоловікам активна. Наприклад, в освітніх методиках дитячих садків навчальні ігри для дівчаток і хлопчиків-різному орієнтовані.

В ігровій кімнаті відведені частини окремо для дівчаток і для хлопчиків. У дівчаток відтворена домашня ситуація (внутрішній, "пасивний" світ), де їх навчають бути "жінками": накривати на стіл, пеленати дитину, вести домашнє господарство та ін. У хлопчиків відтворена ситуація (зовнішній, "активний" світ), де вони вивчають типи машин, правила дорожнього руху, види професій. І якщо на освітніх заняттях дівчаток знайомлять з поняттями (але не дають навичок), що формуються у хлопчиків в навчальних іграх, то хлопчиків не вчать про кого-небудь піклуватися.

Хлопчикам дарують книги пізнавального характеру, а дівчаткам - дитячу кулінарію. І хоча книга з кулінарії носить назву дитячої, вона асоціюється тільки з дівчатками і тільки їм призначена.

Відносини чоловічого і жіночого є відносинами відмінності, сконструйовано як нерівність соціальних можливостей. Владна асиметрія відносин підкреслюється різницею в гендерно-специфічних патернах

спілкування, які насправді маскують дискримінацію під «об'єктивну» гендерну відмінність. Формує сила культурних очікувань проявляється в уявленнях про те, як повинні поводитися чоловіки і жінки. З поведінкових очікувань формуються «гендерні ролі» для чоловіків і жінок.

Список використаних джерел:

1. Абубікірова Н. І. Що таке "гендер"? // *Общественные науки и современность*. 1996, № 6, С.123.
2. Бем С. Л. Лінзи гендеру. Трансформація поглядів на проблему нерівності статей. - М.: РОССПЕН, 2004. - 146 с.
3. Васильченко О.М. Репродуктивна поведінка особистості. Соціально-психологічний аналіз: монографія / О.М. Васильченко. – Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2013. – 412 с.